

העשרה¹ חכמת ישראל

מפעל חקר התרבות היהודית, שהתפתח בסוף המאה ה-19, בא על רקע פעילותם של רבנים וחוקרים אשר העמיקו במחקר מדעי של המורשת התרבותית היהודית. פעילות זו זכתה לכינוי *חכמת ישראל*. חכמת ישראל נוסדה על ידי צעירים יהודים בגרמניה בשנת 1819. הרקע לכך היה הענקת האמנציפציה, בעקבות כיבוש נפוליאון (בשנת 1806), והשבת הסדר הישן על כנו, בעקבות קץ מלחמות נפוליאון וכינוס קונגרס וינה (בשנת 1815). אירועים ותהליכים אלה עוררו בגרמניה שאלות של זהות, הן בחברה הכללית והן היהודית. על רקע זה פרצו בגרמניה סדרה של פרעות, שנועדו בשם *פרעות הפ-הפ* (בשנת 1819), בהן נפגעו יהודי מערב וצפון גרמניה. פרעות אלה חשפו מחלוקת פנימית בחברה הגרמנית בשאלת מקומם ועתידם של היהודים.

כל אלה הביאו את מייסדי חכמת ישראל אל ההבנה כי על היהודים להתאים עצמם לתנאים החדשים שנוצרו. הם שאפו לעורר, בעיקר בקרב יהודים משכילים ששאפו להשתלב בחברה, רגש של זהות יהודית המכירה במורשתה התרבותית ומתגאה בה.

במסגרת זאת חקרו אנשי חכמת ישראל את הספרות התלמודית והאגדתית, ההגות היהודית לדורותיה, התפתחות ההלכה, השירה העברית, המשפט העברי, המוסר והחינוך היהודי, ההיסטוריה היהודית, התפתחות הלשון העברית, המבנה הדמוגרפי והכלכלי של החברה היהודית בת זמננו ותחומים רבים אחרים. רבים ממחקרי חכמת ישראל פורסמו בכתבי עת יהודיים ובעיתונות היהודית. בשנת 1854 הוקם בברסלאו שבגרמניה *הסמינר היהודי התיאולוגי*, אשר נועד להכשיר רבנים ולטפח דור של חוקרים שימשיכו בחקר התרבות היהודית.

¹ פרק זה הוא פרק העשרה לספר "הלאומיות המודרנית וראשית הציונות" (יגאל משעול; היי סקול).